

**ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ ІННОВАЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Європейський університет, Львівська філія,
Міністерство освіти і науки, молоді
та спорту України,
кафедра фінансів та обліку,
79019, м. Львів, вул. Кушевича, 5,
тел.: 0322975072,
e-mail: postmaster@lviv.e-u.in.ua

Анотація. Обґрунтовано необхідність підтримки малого підприємництва та запропоновано класифікацію пріоритетних напрямів інноваційної діяльності малого підприємництва й джерел їх фінансування.

Ключові слова: мале підприємництво, інноваційна діяльність, інноваційна активність, пріоритети інноваційної діяльності.

Annotation. The necessity to support small businesses and classification of priorities for innovation and small business finance sources are grounded.

Key words: small business, innovation, innovation activities, innovation priorities.

Вступ. Необхідною умовою ефективного розвитку суб'єктів малого підприємництва є їх перехід на інноваційну модель функціонування. Це дозволить успішно функціонувати та формувати конкурентні переваги, нарощувати обсяги наукоємної продукції, підвищувати виробничо-господарський потенціал малих підприємницьких структур. Однак практичне досягнення інноваційної спрямованості серед вітчизняних малих підприємницьких структур можливе за умови вдало сформованих і реалізованих пріоритетів їх розвитку. Зазначене зумовлює актуальність наукового дослідження.

Значний вклад у дослідження проблем інноваційної діяльності суб'єктів малого підприємництва зробили багато науковців. Серед них варто відзначити праці С.В.Васильчак, В.Я.Влялько, О.І.Ляш, С.В.Коробка, С.А.Крекотун, Д.З.Пиріг, Н.Т.Рудь, А.М.Стельмашук та ін. Однак питання формування пріоритетів інноваційного розвитку в малому бізнесі потребує додаткової аргументації з метою його потенційного розвитку та підтримки виробничих, наукових й інноваційних ініціатив.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування необхідності формування пріоритетів інноваційного розвитку малого підприємництва та їх вплив на активізацію інноваційних процесів у зазначеному секторі.

Результати. Малі підприємства – невід'ємна частина інноваційного процесу. Саме вони є проміжною ланкою між наукою й виробництвом. Від рівня розвитку підприємства в інноваційній сфері залежить, наскільки швидко нова технологія чи розробка буде реально впроваджена. Підтримка науково-інноваційної діяльності – це конвеєр, який дозволяє ідеї перетворюватися в конкурентоспроможні високоякісні товари й послуги. Якщо хоча б в одному місці буде розрив, процес перерветься. Дуже важливо, щоб усі елементи такого механізму працювали об'єднано та з однаковою швидкістю. Тому потрібно погоджувати дії всіх зацікавлених організацій [1, с.86–88].

Для більш повного огляду стану інноваційної активності суб'єктів малого бізнесу в Україні пропонуємо детальніше зупинитися на розгляді основних показників, що характеризують цей процес (табл. 1).

Згідно із статистичними даними, за період 2006–2010 рр. кількість малих підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, зростає на 16,5% (із 4 184 до 4 876 одиниць). Позитивним є також той факт, що зростання кількості малих інноваційних підприємств відбувається навіть на фоні загального спаду кількості суб'єктів малого підприємництва (на 12,8%).

Таблиця 1

Інноваційна активність малих підприємств в Україні, 2006–2010 рр.

Показник	Україна	Промисловість	Послуги
2006–2008 рр.			
Інноваційно активні малі підприємства (одиниць)	4 184	1 985	2 199
- їх частка в загальній кількості підприємств, %	14,9	15,6	14,3
у т. ч.:			
- підприємства з технологічними інноваціями, %	57,5	65,6	50,2
- підприємства з продуктовими інноваціями, %	12,3	17,7	7,4
- підприємства з процесовими інноваціями, %	17,4	16,7	18,0
- підприємства з продуктовими інноваціями та процесовими інноваціями, %	23,3	26,7	20,2
- підприємства з продовжуваною або перерваною інноваційною діяльністю, %	4,6	4,6	4,6
- підприємства тільки з маркетинговими та/або організаційними інноваціями (нетехнологічна інновація), %	42,5	34,4	49,8
2008–2010 рр.			
Інноваційно активні малі підприємства (одиниць)	4 876	1 943	2 932
- їх частка в загальній кількості підприємств, %	18,4	18,4	18,3
у т. ч.:			
- підприємства з технологічними інноваціями, %	38,0	49,5	30,3
- підприємства з продуктовими інноваціями, %	6,9	12,5	3,2
- підприємства з процесовими інноваціями, %	15,0	14,4	15,3
- підприємства з продуктовими інноваціями та процесовими інноваціями, %	13,7	19,2	10,1
- підприємства з продовжуваною або перерваною інноваційною діяльністю, %	2,3	3,4	1,6
- підприємства тільки з маркетинговими та/або організаційними інноваціями (нетехнологічна інновація), %	62,0	50,5	69,7

Джерело: сформовано на основі статистичного збірника “Наукова та інноваційна діяльність в Україні” [3; 4].

Більшою інноваційною активністю відзначаються підприємства сфери послуг, кількість яких зросла за аналізований період на 33,2% (з 2 199 до 2 932 одиниць), тоді як інноваційна активність промислових підприємств знизилася, про що свідчить зменшення їх кількості на 2,1% (з 1 985 до 1 943 одиниць). Слід відзначити, що питома вага інноваційно активних підприємств у загальній сукупності малих підприємств зросла із 14,9 до 18,4%. Так, у промисловості цей показник зріс з 15,6 до 18,4%, а у сфері послуг – із 14,3 до 18,3%.

Із загальної кількості інноваційно активних малих підприємств протягом аналізованого періоду відбулося зниження тих, що займалися лише технологічними інноваціями, з 57,5 до 38%; тих, що впроваджували продуктові інновації, – з 12,3 до 6,9%; тих, що здійснювали процесові інновації – із 17,4% до 15%. Разом з тим частка підприємств з технологічними інноваціями в промисловості є вища (65,6–49,5%) у порівнянні зі сферою послуг (50,2–30,3%), хоча в обох випадках помітна тенденція до скорочення їх частки.

Як свідчать дані статистики, інноваційна активність суб'єктів малого підприємництва відбувається в основному за рахунок збільшення частки підприємств, які займалися організаційними та маркетинговими інноваціями (із 42,5 до 62%), у тому числі: у промисловості їх кількість зросла з 34,4 до 50,5%, а сфері послуг – із 49,8 до 69,7%.

Попри зростання кількості інноваційно-активних малих підприємств для них властива незначна чисельність задіяних працівників, яка протягом 2008–2010 рр. склала 15,7–19,3% від загальної кількості працівників, задіяних у досліджуваному секторі, у тому числі в промисловості – 16,8–18,9% і сфері послуг – 14,8–19,5%.

Важливим показником ефективності інноваційної діяльності є обсяг реалізованої інноваційної продукції малими підприємствами та його поділ за рівнем новизни, відповідно на продукцію, що зазнала суттєвих змін, удосконалену продукцію, іншу інноваційну продукцію (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл обсягу реалізованої продукції інноваційно активними малими підприємствами в Україні, 2008–2010 рр.

(у % до загального обсягу реалізованої продукції, послуг)

Показник	Україна	Промисловість	Послуги
2008 р.			
Обсяг реалізованої продукції інноваційно активними підприємствами у т. ч.:	19,8	16,8	20,3
- обсяг реалізованої продукції з технологічними інноваціями	1,3	5,6	0,8
- обсяг реалізованої продукції з маркетинговими та /або організаційними інноваціями	9,4	6,1	9,8
- обсяг реалізованої продукції підприємства з технологічною та нетехнологічною інновацією	4,2	6,1	4,0
Частка реалізованих товарів та послуг, які були новими для ринку	12,0	12,0	11,9
Частка реалізованих товарів і послуг, які були новими для підприємства	35,5	37,1	34,7
Частка реалізованих товарів та послуг, які були не зміненими або лише поверхнево модифіковані	52,5	50,9	53,4

2010 р.			
Обсяг реалізованої продукції інноваційно активними підприємствами у т. ч.:	19,8	16,8	20,3
- обсяг реалізованої продукції з технологічними інноваціями	1,4	3,8	1,0
- обсяг реалізованої продукції з маркетинговими та /або організаційними інноваціями	16,3	8,4	17,6
- обсяг реалізованої продукції підприємства з технологічною та нетехнологічною інновацією	2,0	4,7	1,6
Частка реалізованих товарів та послуг, які були новими для ринку	5,5	7,3	4,2
Частка реалізованих товарів і послуг, які були новими для підприємства	23,8	24,5	23,4
Частка реалізованих товарів та послуг, які були не зміненими або лише поверхнево модифіковані	70,7	68,3	72,4

Джерело: сформовано на основі статистичного збірника “Наукова та інноваційна діяльність в Україні” [3; 4].

Протягом 2008–2010 рр. частка інноваційної продукції малих підприємств в їх загальному обсязі залишилася незмінною – 19,8%. Однак відбулося скорочення частки реалізованих товарів і послуг, які були новими для ринку, з 12 до 5,5% та частки реалізованих товарів і послуг, які були новими для підприємства, з 35,5 до 23,8%, тоді як частка реалізованих товарів та послуг, які були не зміненими або лише поверхнево модифіковані зросла з 52,5 до 70,7%. Такий стан засвідчує негативні тенденції в структурі інноваційної продукції, адже тут переважають псевдоінновації.

Однією з умов створення та впровадження інновацій є проведення досліджень і розробок на підприємстві або придбання їх результатів у сторонніх організацій. Отримані результати аналізу дозволяють припустити, що вкрай низька інноваційна активність малих підприємств і незначна частка інноваційної продукції в її загальному обсязі зумовлені низьким рівнем витрат, спрямованих на внутрішні (16,1% у 2010 р.) і зовнішні дослідження та розробки (6,7% у 2010 р.), тоді як лівова частка припадає на придбання машин і програмного забезпечення (76,2% у 2010 р.). Варто відзначити, що, незважаючи на декларативний характер інноваційного розвитку суб’єктів малого бізнесу, державна фінансова підтримка протягом 2006–2008 рр. була спрямована лише в діяльність 3,1% від загальної кількості підприємств з технологічними інноваціями, а у 2008–2010 рр. – 2,6%. При цьому основна частка припадає на місцеві органи влади.

Статистичні спостереження засвідчили, що здійснювати інновації малим підприємствам перешкоджають численні фактори. Найбільш впливовими є фінансові: занадто високі інноваційні витрати, недостатність коштів у межах організації або групи підприємств і поза її межами. У більшості випадків інновація є дорогим заходом, і підприємства, що виконують НДР, повинні вкладати кошти в технічне обладнання та заробітну плату висококваліфікованого персоналу. Ці витрати є досить високими й не гарантують швидку окупність. Якщо, наприклад, створюється винахід, виникає необхідність його захистити, при цьому методи захисту також потребують коштів [4, с.250].

Попри негативні тенденції та чинники беззаперечним є те, що функціональне призначення малого підприємництва в інноваційній сфері має бути спрямоване на забезпе-

чення не лише його ефективного розвитку та функціонування, але й максимально повно задовольнити інтереси як держави, так і людей.

Отримання економічного та соціального ефекту шляхом активізації інноваційних процесів у секторі малого підприємництва можна досягти шляхом: сприяння зайнятості висококваліфікованих наукових кадрів в інноваційній, дослідно-конструкторській і науково-технічній сферах; налагодження розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності; мобілізації ресурсів задля покращення національного науково-технічного, трудового й інноваційного потенціалу; реалізації на комерційних засадах науково-технічних та інноваційних розробок; сприяння науково-технічному переозброєнню національної економіки та її галузей; пріоритетності відтворення наукоємних галузей; виробництва інноваційних видів продукції та послуг; впровадження нових технологій та інноваційних видів виробництва й управління діяльністю підприємств, організацій.

Як показує практика (вітчизняна та зарубіжна), перехід суб'єктів малого бізнесу на інноваційну модель розвитку можливий лише за наявності певного потенціалу та формування спеціального пільгового режиму їх функціонування. Прикладом такого успішного розвитку є азійські країни, успіх яких пояснюється концентрацією зусиль на найбільш перспективних напрямках з погляду перспектив розвитку НТП і світової економіки, оптимальності реалізації наявного інноваційного потенціалу й спричинених цим порівняльних конкурентних переваг на ринку [2, с.186].

Ураховуючи світові надбання та досвід, сьогодні вкрай актуальним є вирішення питання ефективності формування пріоритетів інноваційного розвитку малого підприємництва. При виборі пріоритетних напрямів інноваційної діяльності варто орієнтуватися на найбільш важливі інновації, спрямовані на реалізацію критичних технологій і технологій, що забезпечують безпеку держави.

Незважаючи на таку задекларовану розгалужену програмну спрямованість інноваційного розвитку малого підприємництва як національний пріоритет, нині все ж таки для його реального успіху не вистачає певної системності та чіткої стратегії реалізації. Як правило, ці програми не мають ні організаційно-економічних інструментів їх реалізації, ні гарантованих джерел фінансового покриття через їх надмірну кількість і постійний дефіцит держбюджету.

Беручи до уваги вищесказане, вибір пріоритетних напрямів інноваційної діяльності малих підприємств потребує відповідної критеріальної бази (параметрів) як основи для реалізації стратегічних напрямів. Формування цих критеріїв мають оцінювати можливість вибору пріоритетів на різних рівнях регулювання: від загальнодержавного рівня до рівня підприємства, а їх реалізація буде відбуватися через спеціальні форми фінансування на цих рівнях.

Реалізація процесу стимулювання інноваційної діяльності малого підприємництва набуває своєї особливості та важливості за рахунок структуризації за рівнем ієрархічної системи пріоритетних напрямів. Цими рівнями виступають: держава, регіон, галузь, підприємство. При цьому для ефективності використання бюджетних коштів (при їх постійній обмеженості), що направляються на пріоритетні інноваційні напрями у сфері малого підприємництва, потрібно здійснювати через їх ранжування залежно від важливості та структуризації за рівнем ієрархічної системи (рис. 1).

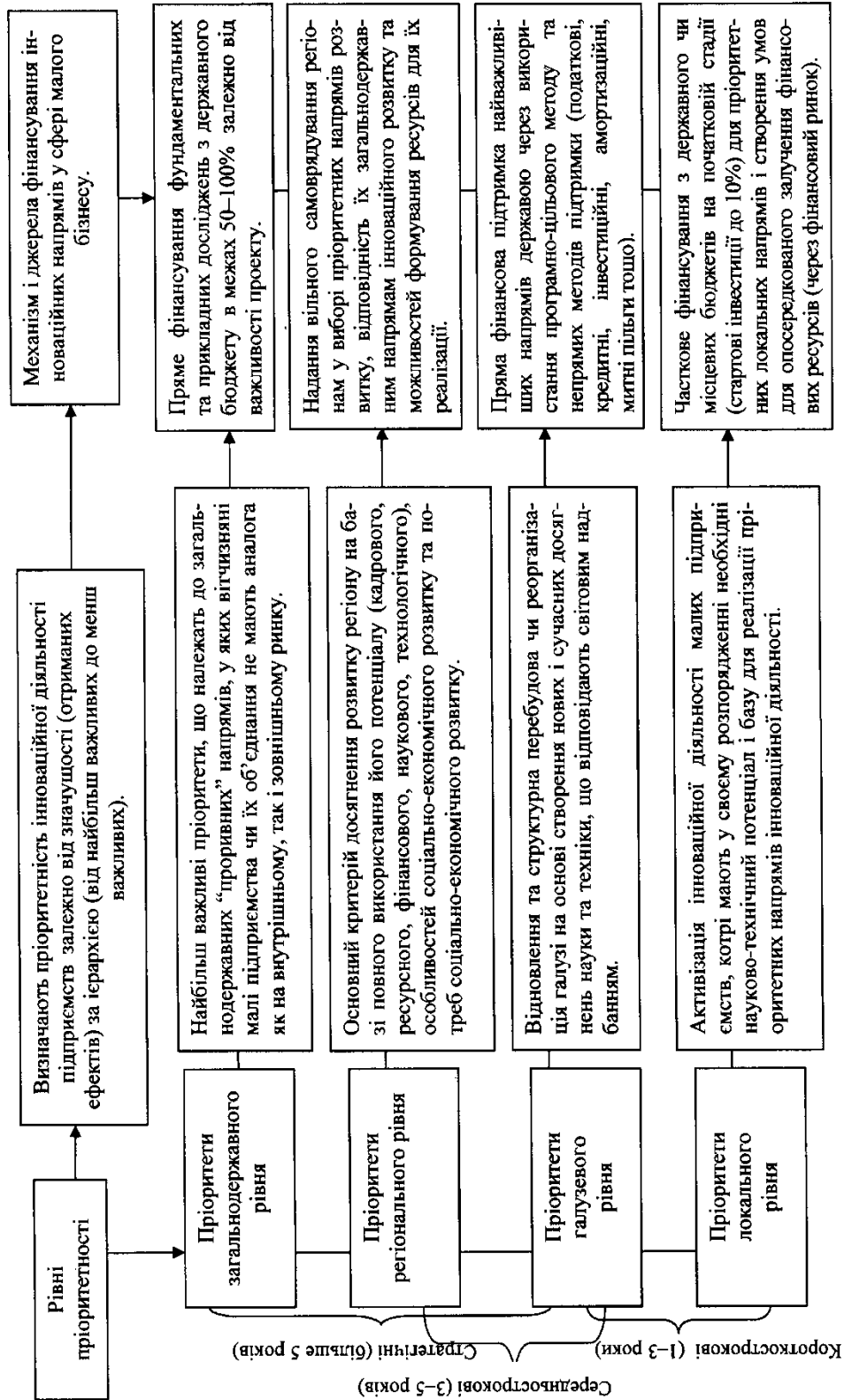

Рис. 1. Класифікація пріоритетних напрямів інноваційної діяльності малих підприємств і джерела їх фінансування
Джерело: авторська розробка.

Виділення державних коштів (державного чи місцевих бюджетів) має носити вибірко-вий характер і цільову спрямованість на найбільш важливих напрямках інноваційної діяльності у сфері малого підприємництва. Загалом розробка заходів сталого їх розвитку, визнання пріоритетності має забезпечуватися за рахунок системи дієвого управлінського інструментарію, а саме – організаційних, нормативно-правових і фінансово-економічних заходів.

Висновки. Запропоновані напрями класифікації пріоритетних напрямів забезпечать інноваційний розвиток малого підприємництва відповідно до загальних напрямів соціально-економічного розвитку України. А запропонована система ранжування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності допоможе побудувати ефективну ієрархію пріоритетів у системі загальнодержавних, регіональних, галузевих та локальних рівнів і зосередити фінансові ресурси на їх ефективну реалізацію задля підтримки малого підприємництва.

1. Фияксель Э. А. Роль инновационного кластера в формировании РИС (региональной инновационной системы) / Э. А. Фияксель, М. Г. Назаров // *Инновации*. – 2009. – № 6 (128). – С. 86–88.
2. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитній економіці / [за ред. С. М. Ілляшенка]. – Суми : Унів. книга, 2005. – 582 с.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2009 році : [стат. збірник]. – К. : ДП “Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України”, 2010. – 374 с.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2011 році : [стат. збірник]. – К. : ДП “Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України”, 2011. – 305 с.

Рецензенти:

Прокопенко Н.С. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та банківської справи ПВНЗ “Європейський університет”;

Коваль Л.П. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та обліку Львівської філії ПВНЗ “Європейський університет”.

УДК 657.6:657.21

ББК 65.052

Бондарчук Н.В., Васильєва Л.М., Павлова Г.Є.

**НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ
РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ Й ЗАМОВНИКАМИ**

Дніпропетровський державний аграрний університет,
Міністерство аграрної політики
та продовольства України,
кафедра обліку і аудиту,
49600, м. Дніпропетровськ, вул. Ворошилова, 25,
тел.: 0675657022,
bondarchuk-n@mail.ru.

Анотація. У статті визначено актуальність існуючої дебіторської заборгованості для сільськогосподарських підприємств і підкреслено необхідність створення підприємством надійної системи внутрішнього контролю, одним з елементом якої є діяльність служби внутрішнього аудиту. Розроблена орієнтована програма внутрішнього аудиту розрахунків з покупцями й замовниками для сільськогосподарських підприємств. Запропоновано під час проведення внутрішнього аудиту використовувати аналітичні процедури з метою вибору форм і методів перевірки розрахунків з покупцями й замовниками в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: контроль, внутрішній аудит, розрахунки з покупцями й замовниками, дебіторська заборгованість, сумнівна дебіторська заборгованість.

Annotation. In article the urgency available debts for the agricultural enterprises is defined and is specified about necessity of creation by the enterprise of reliable system of the internal control, one